

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 02.09.2009, sp. zn. 29 Cdo 3526/2007, ECLI:CZ:NS:2009:29.CDO.3526.2007.1

Číslo: 82/2010

Právní věta: Za okamžik, kdy se společnost s ručením omezeným dozví ve smyslu ustanovení § 398 obch. zák., o vzniku škody, způsobené jí jejím jediným jednatelem, je třeba zásadně považovat okamžik, kdy se o vzniku škody dozví nebo mohl dozvědět společník, popřípadě jiná osoba, která je oprávněna nárok na náhradu škody vůči jednateři uplatňovat. Podílel-li se na vzniku škody i tento společník (společníci), dozví se společnost o vzniku škody až tehdy, kdy se o něm dozvěděla nebo mohla dozvědět jiná osoba, oprávněná vůči jednateři náhradu škody uplatňovat (např. správce konkursní podstaty).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 02.09.2009

Spisová značka: 29 Cdo 3526/2007

Číslo rozhodnutí: 82

Číslo sešitu: 7-8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Promlčení

Předpisy: § 398 obch. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem ze dne 28. 2. 2007 potvrdil V r c h n í s o u d v Praze rozsudek K r a j s k é h o s o u d u v Českých Budějovicích ze dne 29. 8. 2006, kterým tento soud zamítl žalobu o náhradu škody ve výši 450 284 Kč vzniklé tím, že žalovaná jako jednatelka společnosti DP, s. r. o. (dále jen „úpadkyně“) dala proplatit faktury za dopravu, která nebyla provedena pro úpadkyni, ale byla prováděna na území Spolkové republiky Německo, popřípadě i mimo ně a účtována úpadkyni. Toto tvrzení spolu s vyčíslením výše škody žalobce dokládal provedeným znaleckým posudkem, podle kterého účtované náklady na dopravu jsou vyšší, než náklady za dopravu zboží úpadkyně k jejím smluvním partnerům EH, ES a EW, když v nákladech na dopravu, vyúčtovaných jednou položkou, jsou uvedeny i náklady dopravy do jiných míst v Evropě, mimo sídlo uvedených obchodních partnerů úpadkyně.

Soud prvního stupně po posouzení provedených důkazů s odkazem na ustanovení § 135 a § 194 obch. zák. žalobu zamítl s tím, že nebyl prokázán vznik škody na straně žalobce ani příčinná souvislost mezi jednáním žalované a tvrzenou škodou, ale dále proto, že v řízení vznesla žalovaná námitku promlčení uplatněného nároku, které soud přisvědčil.

Odvolací soud s odkazem na ustanovení § 420 odst. 1 obč. zák. uvedl, že pro úspěšnost žaloby o

náhradu škody musí být především prokázán vznik konkrétní škody jako majetkové újmy, vzniklé žalobci. Důkazy v řízení provedenými nebyl vznik škody prokázán. Žalovaná v souladu s pokyny jediného společníka úpady, pana E., zajistila nezbytnou další dopravu žalobcem dodávaného zboží v souladu s obchodními podmínkami. Žalobce důkazem, provedeným k jeho návrhu znaleckým posudkem, zpracovaným znalcem Ing. B., prokázal pouze, že na přepravu byly vynaloženy větší částky, než odpovídaly vzdálenosti ze sídla žalobce do sídla jeho obchodních partnerů. Žádná jiná skutečnost tímto důkazem prokázána nebyla. Pokud bylo v zájmu uskutečnění obchodu nezbytné provádět i další přepravu mimo sídlo obchodních partnerů žalobce, podle pokynu pana E., šlo o náklady vynaložené v zájmu žalobce pro realizaci konkrétního obchodního případu, nikoli o škodu. Realizovala-li žalovaná jako statutární orgán tyto příkazy, nedopustila se porušení svých povinností podle ustanovení § 135 a § 194 odst. 5 obch. zák. Vzhledem k tomu, že nebyl prokázán ani vznik škody, ani porušení právní povinnosti žalovanou, přitakal odvolací soud správnosti závěrů soudu prvního stupně.

Dodal, že ani pokud by žalobce v souladu s ustanovením § 120 odst. 1 o. s. ř. navrhl relevantní důkazy k prokázání svých tvrzení o tom, že mu vznikla škoda v příčinné souvislosti s porušením povinností žalovanou, nemohlo by být žalobě vyhověno, když žalovaná vznesla námitku promlčení. O vzniku škody se žalobce mohl dozvědět v roce 1999 a 2000, kdy byly propláceny faktury za dopravu, žaloba byla podána 27. 7. 2005, tj. po uplynutí čtyřleté promlčecí doby podle § 397 a § 398 obch. zák. Je přitom nerozhodné, kdy se o vzniku škody dozvěděl správce konkursní podstaty.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Co do jeho přípustnosti odkázal na ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. Namítá, že odvolací soud rozhodl v rozporu s hmotným právem.

Dovolatel obsáhle rekapituluje dosavadní průběh řízení. Poukazuje na to, že z rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích sp. zn. 4 To 266/2005 plyne, že žalovaná nedocenila své postavení jednatelky a chovala se spíše jako „zaměstnankyně či přímá podřízená společníka M. E.“ a měla-li pochybnosti o správnosti proplácení některých nákladů, konsultovala je i s panem E. Dovolatel dovozuje, že právě tímto jednáním žalovaná porušila své povinnosti jednatelky podle § 194 odst. 4 až 7 a § 135 obch. zák.

Dále pak vytýká soudům obou stupňů jejich závěr, že o vzniku škody se mohl dozvědět již v letech 1999 a 2000, kdy byly propláceny faktury, přičemž namítá, že se o vzniku škody dozvědět nemohl, protože jednatelka – žalovaná, pokud postupovala nedůsledně, či způsobila vznik škody z jiného důvodu, neměla a nemohla mít zájem na tom, aby tato skutečnost byla odhalena. Poukazuje na ustanovení § 398 obch. zák., dle kterého běh promlčecí doby u práva na náhradu škody začíná ode dne, kdy se poškozený dozvěděl nebo mohl dozvědět o škodě a o tom, kdo je povinen k její náhradě, přičemž však tato lhůta končí nejpozději uplynutím 10 let ode dne, kdy došlo k porušení povinnosti. Namítá, že o škodě se dozvěděl až podáním a vyhotovením znaleckého posudku, kdy byl zjištěn rozsah skutečné škody. Běh promlčecí doby tedy dle dovolatele započal až když se skutečně o škodě dozvěděl. Nadto upozorňuje na skutečnost, že nárok na náhradu škody uplatnil v adhezním řízení v souvislosti s trestním stíháním žalované. S nárokem, byť menším, se připojil dne 10. 12. 2003, který pak v průběhu hlavního líčení upřesňoval. Tato skutečnost nebyla při posuzování otázky promlčení brána v úvahu. Z toho dovolatel dovozuje, že otázka promlčení byla posuzována v rozporu s hmotným právem.

Proto navrhuje, aby odvolací soud napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Předpokladem přípustnosti dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. je závěr dovolacího soudu, že rozhodnutí odvolacího soudu nebo některá v něm řešená právní otázka, mají po právní stránce zásadní význam.

O rozhodnutí odvolacího soudu, které má po právní stránce zásadní význam jde zejména, jestliže rozhodnutí řeší právní otázku, kterou dovolací soud dosud nevyřešil, nebo kterou odvolací soudy nebo dovolací soud rozhodují rozdílně. Řeší-li napadené rozhodnutí určitou právní otázku v rozporu s hmotným právem, má vždy po právní stránce zásadní význam.

Zásadní právní význam dovolací soud shledává (a potud má dovolání za přípustné) v řešení otázky, zda k závěru, že společnosti s ručením omezeným nevznikla v důsledku jednání její jednatelky škoda, postačí, jednala-li jednatelka společnosti v „zájmu uskutečnění obchodu“ a „v souladu s obchodními podmínkami“.

K tomu Nejvyšší soud uzavřel, že pro posouzení, zda společnosti tím, že dala proplatit faktury za dopravu provedenou pro jiného, vznikla škoda, je rozhodující, zda povinnost zajistit takovou dopravu vyplývala z uzavřených smluv, popřípadě (nevyplývala-li z uzavřených smluv) na tom, zda se úpady za takové plnění dostalo odpovídajícího protiplnění či jiného prospěchu. Pouhá skutečnost, že takovou dopravu žalovaná zajistila „v souladu s pokyny majitele firmy a jediného společníka“ zabránit vzniku škody společnosti nemůže. Protože se odvolací soud tím, zda společnosti vznikla škoda z tohoto pohledu nezabýval (když pouhé konstatování, že doprava byla zajištěna „v souladu s obchodními podmínkami“ a „v zájmu uskutečnění obchodu“ není dostačující) je jeho právní posouzení této otázky neúplné a tedy nesprávné.

Zásadní právní význam dovolací soud shledává i v řešení otázky, zda se jednatelka společnosti zproští odpovědnosti za způsobenou škodu, jedná-li v souladu s pokyny jediného společníka společnosti s ručením omezeným.

Podle ustanovení § 133 odst. 2 obch. zák., ve znění účinném do 31. 12. 2000 může omezit jednateleské oprávnění jednatele společnosti s ručením omezeným pouze společenská smlouva, stanovy nebo valná hromada. Podle ustanovení § 135 odst. 2 obch. zák. se na společnost s ručením omezeným použijí obdobně ustanovení § 193 odst. 2, § 194 odst. 2, věta první, odst. 4 až 7 a § 196a obch. zák. Z obdobného použití ustanovení § 194 odst. 4 obch. zák. vyplývá, že se jednatel řídí zásadami a pokyny schválenými valnou hromadou, pokud jsou v souladu s právními předpisy a stanovami. A konečně podle ustanovení § 132 odst. 1 obch. zák. platí, že má-li společnost jediného společníka, nekoná se valná hromada a působnost valné hromady vykonává tento společník. Rozhodnutí společníka při výkonu působnosti valné hromady musí mít písemnou formu a musí být podepsáno společníkem. Forma notářského zápisu se vyžaduje pouze v případech uvedených v § 127 odst. 4 obch. zák. Z uvedeného vyplývá, že aby se jednatelka zprostila odpovědnosti za případnou škodu poukazem na pokyn jediného společníka, musel by mít takový pokyn formu rozhodnutí jediného společníka v působnosti valné hromady a musel by být udělen v souladu se zákonem, zejména s ustanovením § 194 odst. 4, věty třetí, obch. zák. Zda tomu tak bylo, odvolací soud nezjišťoval, a proto je i z toho důvodu jeho právní posouzení neúplné, a tedy i nesprávné.

A konečně přikládá Nejvyšší soud zásadní právní význam i řešení otázky, zda se společnost s ručením omezeným, která má jediného jednatele, dozví ve smyslu ustanovení § 398 obch. zák. o vzniku škody, která jí vznikla porušením povinnosti tohoto jednatele v okamžiku, kdy se o škodě dozvěděl nebo mohl dozvědět tento jednatel, popřípadě kdy se tak stane.

K tomu Nejvyšší soud uzavřel, že za okamžik, kdy se právnická osoba dozví o vzniku škody ve smyslu

ustanovení § 398 obch. zák. je třeba zásadně považovat okamžik, kdy se o vzniku škody dozví nebo mohla dozvědět osoba, která je oprávněna škodu vzniklou právní osobě uplatňovat.

Obecně nepochybně platí, že takovou osobou je statutární orgán právní osoby. Tento obecný závěr se však neuplatní tehdy, jsou-li zájmy statutárního orgánu v rozporu se zájmy právní osoby. Za takové situace totiž hrozí nebezpečí, že statutární orgán, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy právní osoby, dá přednost ochraně vlastních zájmů před ochranou zájmů této osoby.

Z toho plyne, že způsobí-li jednatel společnosti s ručením omezeným škodu a neuhradí ji dobrovolně, nemůže uplatňovat právo o náhradu takové škody jménem společnosti, neboť jeho zájmy jsou v rozporu se zájmy společnosti a mohl by svým postupem v řízení jeho účel zmařit. Proto zákon č. 142/1996 Sb., začlenil do obchodního zákoníku ustanovení § 131a, podle kterého je každý společník oprávněn podat jménem společnosti žalobu o náhradu škody proti jednatele, který odpovídá společnosti za škodu, kterou jí způsobil. Následně pak zákon č. 370/2000 Sb. začlenil do obchodního zákoníku úpravu podle které nemůže v řízení o náhradu takové škody činit úkony za společnost nebo jejím jménem jiná osoba než společník, který žalobu podal, nebo osoba jím zmocněná, a vyloučil tak jednatele z možnosti činit úkony v řízení, kterým na něm společník vymáhá náhradu způsobené škody, zejména vzít žalobu na náhradu škody zpět či jinak mařit účel řízení.

Důvodová zpráva k zákonu č. 370/2000 Sb. tento zásah vysvětlila tak, že: „V tomto ustanovení dochází k upřesnění v tom směru, že jiná osoba než společník, který žalobu podal, nebo jím zmocněná osoba nemůže v řízení činit jménem společnosti ani za společnost žádné úkony, neboť tím by mohlo dojít ke zmaření smyslu právní úpravy. Stávající právní úprava totiž výslovně nevylučuje právo jednatele jménem společnosti v řízení jednat. Tento nedostatek se touto právní úpravou odstraňuje“.

Z uvedeného vyplývá, že by bylo v rozporu s účelem uvedeného ustanovení, kdyby ve vztahu ke společníkovi, který má právo vymáhat škodu jako zákonný zástupce společnosti, započal běh promlčecí doby ve smyslu § 398 obch. zák. okamžikem, kdy se o vzniku škody dozví jednatel, který škodu způsobil, v jehož zájmu obvykle je, aby to, že společnosti způsobil škodu, pokud možno utajil, a který ani není oprávněn ve sporu o náhradu škody za společnost jednat. Takový jednatel by totiž mohl účel uvedeného ustanovení zmařit prostě již tím, že by zůstal nečinným.

Teleologickým, logickým a historickým výkladem ustanovení § 131a obch. zák. lze proto dovodit, že nastane-li situace předvídaná ustanovení § 131a obch. zák. ve společnosti s jediným jednatelem anebo ve společnosti, kde se na vzniku škody podíleli všichni jednatele, započne běžet promlčecí doba okamžikem, kdy se o vzniku škody dozvěděl nebo mohl dozvědět společník, oprávněný podat žalobu. To neplatí, bude-li takový společník současně jednatelem společnosti.

Stejný závěr ohledně počátku běhu promlčecí doby lze učinit za situace, kdy by byla jediným společníkem společnosti s ručením omezeným osoba, která se podílela na vzniku škody způsobené společností jejím jediným jednatelem (všemi jednately) anebo kdy by byl jediný jednatel současně jediným společníkem společnosti, popřípadě kdyby byli všichni společníci současně jednately (a společnost by neměla jednatele, který by nebyl společníkem), anebo se všichni podíleli s jednatelem na způsobení škody.

Společník společnosti s ručením omezeným, který podává za společnost žalobu na náhradu škody podle ustanovení § 131a obch. zák., jedná jako zákonný zástupce této společnosti. Podle ustanovení § 22 odst. 2 obč. zák. nemůže jiného zastupovat ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy zastoupeného. Ani takový společník tedy nemůže společnost zastupovat v řízení o náhradu škody, kterou společností způsobil (spoluzpůsobil), neboť se dostává do stejného konfliktu zájmů, jako jednatel společnosti.

V takovém případě proto běží promlčecí doba ode dne, kdy se dozvěděla nebo mohla dozvědět o škodě a o tom, kdo je povinen k její náhradě, osoba oprávněná podat žalobu o náhradu škody proti jednateři společnosti; končí však nejpozději uplynutím 10 let ode dne, kdy došlo k porušení povinnosti.

Ani ohledně třetí otázky zásadního právního významu tedy není rozhodnutí odvolacího soudu správné. Proto Nejvyšší soud jeho rozsudek a spolu s ním ze stejných důvodů i rozsudek soudu prvního stupně podle ustanovení § 243b odst. 2, věty za středníkem, a odst. 3 o. s. ř. zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.